

Julkaistu: Paasonen, Susanna, Navanalaista naurua: pornografia ja huumori. Teoksessa Seppo Knuuttila, Pekka Hakamies ja Elina Lampela (toim.), [Huumorin skaalat. Esitys, tyyli, tarkoitus](#). Helsinki: SKS, Kalevalaseuran vuosikirja 94 2015, 346–361.

SUSANNA PAASONEN

Navanalaista naurua: pornografia ja huumori

Huumorin ja pornografian, naurun ja seksuaalisen kiihotuksen on usein nähty sulkevan toisensa pois. Esimerkiksi esseisti Susan Sontag (2002, 52) kirjoittaa pornosta tunteettomana, etäisenä, kylmänä ja ilottomana lajityyppinä, josta uupuu naurun lisäksi myös muu kiihotusta laajempi tunnerekisteri. Julkisessa keskustelussa pornoon yhdistetään useimmiten sävyiltään leimallisen vakava haitan ja riskin kehys, jonka puitteissa kannetaan huolta pornon kielteisistä vaikutuksista sukupuolten väliseen tasa-arvoon, lasten ja nuorten kehitykseen, parisuhteiden seksielämään ja yleisiin moraalikäsitteisiin. Juutalaiskristillisessä perinteessä seksuaalisuuteen ja masturbaatioon liittyvä häpeän kulttuuri tarjoaa asetelmaan oman lisäsävynsä, joka näkyy pornon kulutukseen yhdistettävänä nolaamisena, kikatteluna ja salailuna.

Samalla pornon voi kuitenkin nähdä viihdekulttuurin muotona, joka kytkeytyy huumoriin monin tavoin. Luotaan seuraavassa pornon ja naurun suhteita sekä tutkimuskeskustelujen että aineistoesimerkkien kautta. Artikkelin ensimmäinen, taustoittava osa käsittelee pornon ja rivot kansankulttuurin suhteita, minkä jälkeen käsittely siirtyy piirrettyyn pornografiaan, pornon kliseisiin sekä camp-estetiikkaan ja nauruun liittyviin läheisyyden ja etäisyyden kysymyksiin. Kysyn, mihin kaikkeen nauru pornon yhteydessä mahdollisesti taipuu sekä millaisia ehtoja, etäisyyksiä ja läheisyyksiä tähän nauruun liittyy – mille pornossa nauretaan, miten ja jääkö jokin mahdollisesti naurun tavoittamattomiin.

Artikkelini yhtenä aineistona on tutkimusryhmäni yhdessä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansarunousarkiston kanssa vuonna 2012 toteuttamaan muistitietoaineiston keruu ”Siinä oli hämähäkki väärinpäin”. Keruuhankkeen tavoitteena oli kartoittaa eri

ikäisten suomalaisten pornoa koskevia näkemyksiä, muistoja ja kokemuksia sekä pornon muuttuvaa kulttuurista asemaa sodanjälkeisessä Suomessa. Keruussa ei kysytty erityisesti pornoon liittyvästä huumorista, mutta vastaajat muistelivat pornokohtaamisiansa ja -kokemuksiansa usein nostalgisen lämpimässä ja pehmeän humoristisessa sävyssä käsitellen paikoin tarkemmin myös pornoon liittyneitä naurun hetkiä. Käytän tätä aineistoa havainnollistaakseni pornon kuluttajien suhdetta nauruun, jota on vaikeampaa tavoittaa lajityyppihistorian, kuvien tai elokuvien erittelyn kautta.

Keruuseen osallistui 45 vastaajaa, jotka tuottivat yhteensä 853 sivua tekstiä. Vastaajista naisia oli 14 ja miehiä 31. Vanhimmat vastaajat olivat syntyneet vuonna 1925 ja nuorin vuonna 1994. Vastaajat asuivat eri puolilla Suomea ja heidän ammattitaustansa vaihteli varastomiehestä psykologiin, toimittajaan, maanviljelijään ja kotiäitiin. He määrittelivät itsensä sekä hetero-, bi- että homoseksuaalisiksi, sekä pornon ahkeriksi kuluttajiksi että sen välttelijöiksi (ks. Paasonen, Kyrölä, Nikunen ja Saarenmaa 2015). Aineisto on pieni, eikä mahdollista yleistysten tekemistä. Käytänkin sitä havainnollistamaan tapoja, joilla pornolle ja pornon kanssa on Suomessa naurettu.

Kansankulttuuria?

Pornografialla tarkoitetaan yleensä seksiä ja sukuelimiä kuvaavaa, seksuaalista kiihotusta varten tuotettua ja kulutettua aineistoa. Mediakulttuurisena lajityyppinä se viittaa etenkin massatuotettuihin lehtiin, valokuviin, kirjoihin, tarinoihin ja elokuviin. Muistitiedon keruuilmoituksessa ei kuitenkaan tarjottu vastaajille pornon määritelmää, vaan vastaajia pyydettiin itse määrittelemään, mitä he pornolla tarkoittavat ja millaista pornoa he ovat eri elämänvaiheissaan kohdanneet. Tehtävä koettiin vaikeaksi ja useat vastaajat keskittyivät kuvailemaan yleisemmin omia seksuaalisuuteen liittyviä muistojaan, kokemuksiaan, näkemyksiään ja fantasioitaan samalla määritellen ne enemmän tai vähemmän suoraan pornoksi. Näiden muisteluiden kohteet vaihtelivat lapsuudessa nähdyistä seksiaakteista monenlaiseen roisiin puheeseen. Osa vastaajista kirjasi muistiin rivoja lyriikkamuunnoksia, kaskuja ja sutkauksia.

Kymmentuumaiset (sävel: *Tulipunaruusut*)

Heijaa kyrvät kymmentuumaiset,

sua varten vain on turvonneet.

Sull' on suuret häpyhuulet,

sinne mahtuu kyrvänjuuret.

Heijaa kyrvät kymmentuumaiset. (Mies, s. 1955)

Säveltäjä ja sanoittaja Usko Kempin kappaleessa tulenpunaisia ruusuja annetaan rakastetulle suudelmia vastaan, kun taas vastaajan muistelemassa ”tuhmassa laulussa” sävelen tahtiin rakastetulle tarjoillaan kukkien asemesta kookasta penistä. Kyseinen vastaaja muisti huomattavan määrän vastaavia roiseja lauluja, anekdootteja, huumoritekstejä ja muisteluita, jotka kehystyivät keruuhankkeen yhteydessä pornoksi:

Marssiharjoitusten aikana opimme mm seuraavan marssilaulun, jossa viinapullojen, norttiaskien, kortonkien, piipun yms. ohella laulettiin hiukan pornojakin:

.;:Kun mä kuolen, vanhan eukkoni sä saat.;;

Ei oo arvo täyttä markkaa, loppuun nussittu on tarkkaan.

Kun mä kuolen, vanhan eukkoni sä saat.

.;:Kun mä kuolen, nuoren piikani sä saat.;;

Ei oo näkö erikoinen, seksitaito hitonmoinen.

Kun mä kuolen, nuoren piikani sä saat.

Armeijassa kierteli myös monisteita tai jäljennöksiä kalevalamittaisista pornorunoista. Niitä oli ainakin Kalle-Kulkevaisesta parikin versiota. Kalle on todella viriili henkilö, joka toisessa runossa nai tyttöjä ja toisessa runossa pestautuu piiaksi isoon taloon, leikkii läppäpillua talon tyttäreiden ja piikojen kanssa ja pakenee pistettyään talon koko naisväen paksuksi. Näitä tuvassa ja maastossa luettiin tai lausultiin ulkoa. (Mies, s. 1955)

Roisit laululyriikat ja kalevalamittaan kirjoitetut pornorunot ovat kiertäneet homososiaalisissa kaveriporukoissa ja illanvietoissa huvikulttuurin muotoa, joka sekä ammentaa valtavirran kulttuurista että vääntelee sitä uusiin asentoihin. Rivon kansankulttuurin ja pornon limittyminen keruuvastauksissa selittyy osin sillä, että

monet vastaajat – kuten edellä lainattu vuonna 1955 syntynyt mies – kuuluvat kansanrunousarkiston keruuhankkeiden vakiovastajiin. Vakiovastajien muistoissa pornoa käsiteltiin nimenomaan kansankulttuurin ja -perinteen alueena, jota kartoitettiin sanontojen ja kaskujen kautta. Pornoksi luokitettiin niin Vienanmeren ja Äänisen kalliopiirroksia, joiden ”tyyliä tuskin voisi esittää Hyvän Paimenen sivuilla” (mies, s. 1929), lapsena kuullut miesten uskalletut vitsit (nainen, s. 1925) kuin myös uskalletut tarinat, joita ”ei penikkain pitäisi olla kuulemassa”:

- Totta net oli löytänhet jostaki maalipurkin, joka paikhan net kyl ossaavakki, ja olit koulun hyysikän seinhän, ja vielä opettajan puolelle, maalanhet ison vitun. Mutta saipa net poikokset, ähäkutti vain, semmosen rangastuksen, että muistavat koko ikänsä. Nethän jouvuit hirsiseinän kirvellä vestämhän puhthaksi. Poika tuli kothin ja ko kysythin, että mitä ilikeyttä olet taas tehenny, jouvuikko jäläki-istunthon, niin se hyväkäs vastas, että oli ollu vittua vestämässä. ...

Tästä tapahtumasta on yli seitsemänkymmentä vuotta, mutta yhä silmissäni näen Jallun [tarinaa kertova vanhapoika] innon ja naisten uteliaisuutta janoavat kasvot. Ei siihen aikaan Lapin pikkukylässä edes tiedetty pornosta, ei edes sanana, eikä ollut pornolehtiä, mutta mielessäni olen ajatellut: tämä oli 1940-luvun tapa kertoa pornojuttuja. (nainen, s. 1934)

Nämä navanalaista kasku-, tarina-, sananlasku- ja tarinaperinnettä muistelevat keruuvastaukset eivät sinänsä suoraan liity pornoon mediakulttuurisena, massatuotettuna lajityyppinä, vaan kuvastavat huumorin ja seksin monipuolista, tiivistä ja kulttuurihistoriallisesti huomattavasti pidempää yhteen kietoutumista suomalaisessa kansankulttuurissa (vrt. Paasio 2004; Lampinen, Enqvist ja Hahtola 2015). Uskallettuja vitsejä muistellaan kerrotun ensisijaisesti miesporukoissa, mutta niiden kiehtoneen yhtäläillä naisia ja lapsiakin. Sama dynamiikka toistuu myös myöhemmissä pornolehtiä ja -elokuvia koskevissa muistoissa, joissa miestenkulttuuriin yhdistetty aineisto ei suinkaan jäänyt vain miesten käyttöön. Miestenlehtiä alettiin julkaista Suomessa toisen maailmansodan jälkeen, joskin kovaa pornoa eksplisiittisine aktikuvineen alkoi olla laajemmin saatavilla vasta 1970-luvun taitteessa. Koska pornoa ei pitkään aikaan ollut yleisesti saatavilla, ei ole kovinkaan yllättävää, että vanhempien keruuvastajien

lapsuusmuistot käsittelevät sallitun ja kielletyn rajoja ylittävää puhe- ja kuvaperinnettä modernin pornon lajityyppiä laajemmin. Kotimainen pornotuotanto keskittyi suurelta osin lehtiin, joissa kierrätettiin sekä kotimaista että kansainvälistä aineistoa. Liikkuvaa kuvaa säädeltiin huomattavasti tiukemmin, eikä kotimaista kaupallista pornoelokuvatuotantoa käytännössä ollut ennen 1990-luvun loppua. (Ks. Paasonen 2015.)

Yhdysvaltalainen elokuvatuutkija Constance Penley (2004, 319) yhdistää pornon samaan kulttuuriseen juureen ja ainekseen kuin härskit vitsit ja rivot laulut. Penleylle nämä kaikki roisin huumorin muodot edustavat kansankulttuuria, jossa porvarilliset hyvän maun ja soveliaan käytöksen normit heitetään romukoppaan (myös Kipnis 1999). Penleyn mukaan etenkin varhaiset pornoelokuvat edustivat sumeilematonta ja estotonta huonon maun juhlintaa ja porvariskulttuurin hierarkioille takapuolen kääntävää työväenkulttuuria. Hänen luonnehtimansa pornon nauru muistuttaakin kirjallisuudentutkija Mihail Bahtinin (1984, 30–31, 317) ajatuksia groteskiudesta klassisille ruumisihanteille vastakkaisena rajattomuutena, jossa ruumiin sisä- ja ulkopuolet eivät pysy totutuissa rajoissaan. Groteski estetiikka kietoutuu ja uppoutuu ruumiin aukkoihin, liioittelee eikä tunne kohtuutta (ks. Bahtin 1984, 303–304). Karnevalistinen ylettömyys ja kuriton nauru yhdistyy kulttuuristen hierarkioiden ja valta-asetelmien haastamiseen ja kiistämiseen. On kuitenkin syytä huomioida, että vaikka pornon lihaisissa kuvastoissa epäilemättä toimitaan vastoin niin sanottuja hyvän maun normeja, on pornoa tutkimusaineistojen mukaan kulutettu kaikissa sosiaaliryhmissä, eikä se siksikään taivu ongelmitta kulttuuristen arvohierarkioiden nurin kääntämiseksi tai luokkajännitteiden vertauskuvaksi – Suomessa tai muuallakaan (esim. Kontula 2008; McKee, Albury ja Lumby 2008). Päinvastoin, ennen kirjapainotekniikan ja valokuvauksen mahdollistamaa massatuotantoa seksuaalisesti eksplisiittisiä kuvia laadittiin käsityönä nimenomaan vauraan mieseliitin tarpeisiin. Kirjallisesta pornosta nauttiminen taas edellytti sekä lukutaitoa, riittävää tulotasoa että yksityisyyttä, joihin valtaosalla kansaa ei ollut pääsyä. Historiallisesti katsoen porno on siis itse asiassa ollut ylempien luokkien saatavilla olevaa kulttuuria (myös Kendrick 1997).

Huumorin ja pornon kulttuurihistoriallinen rinnakkaiselo on ollut kaiken kaikkiaan monimuotoista. Vaikka näitä suhteita luotaava kulttuurihistoriallinen yleiskatsaus ei ole

tämän artikkelin mitassa mahdollinen, on syytä huomioida, että vaikka pornografian käsite syntyi 1800-luvulla uudissanana (ks. Kendrick 1997), on lajityyppiin yhdistettävän, säädyttömyyttä ja huumoria viljelevän sisällön historia huomattavan pitkä kirjallisuudesta ja kuvataiteesta painokuvaan. Jo 1500-luvulla vaikuttaneen Pietro Aretinon tuotanto liikkui satiirin ja pornografian rekistereissä (esim. Waddington 2004). Pornografisen satiirin perinne jatkui muun muassa 1700- ja 1800-lukujen brittiläisessä kirjallisuudessa, joka irvaili valtavirran romaanien moralismille taluttamalla kertojikseen ja päähenkilöikseen siveettömiä naisia – esimerkiksi Henry Fieldingin *Shamela* (1741) parodioi Samuel Richardsonin hyveellistä *Pamelaa* (1740) – ja koettelemalla säädyttömyyden ja poliittisen kritiikin rajoja (Mudge 2000). Vastaavasti 1700-luvun vallankumouksellisen Ranskan rivon humoristisissa painokuvissa pilkattiin vallanpitäjiä, kuten kenraaleja, papistoa ja kuninkaallisia. Samat painot julkaisivat myös Markiisi de Saden pornografiaa ja luonnonfilosofiaa yhdisteleviä teoksia.

1900-luvulta alkupuolella varhaiset lyhyet pornoelokuvat olivat täynnä huumoria käytännön piloista ja sanaleikeistä rivoihin vitseihin – saattoipa elokuvan kantava juoni rakentua vitsille (Penley 2004, 311–314). 1970-luvun 35mm-filmille kuvatuissa pitkissä pornoelokuviissa esitettiin vitsejä ja nokkelasti vitsailevaa dialogia. Huumori oli kantava teema myös saman aikakauden pornon ja niin sanotun valtavirran elokuvakulttuurin rajoja koettelevissa seksielokuviissa Hans Billianin saksalaiskomedioista brittiläisiin *Ikkunanpesijän tunnustuksia*- ja tanskalaisiin *Sängynlaidalla*-elokuvasarjoihin. San Fernandon laaksossa tuotetut Hollywood-elokuvien pornoparodiat ovat – vaihtelevine koomisuuden muotoineen ja tasoineen – pysyvästi suosittuja (Lehman 1996; Martin 2006). Supersankarit ja julkkispoliitikot, televisiosarjat, klassikko- ja hittielokuvat ovat inspiroineet lukemattomia hetero- ja homopornoparodioita, joiden väännösnimien – kuten *Gay of Thrones*, *Foreskin Gump*, *Cliff Banger*, *Evil Head* tai *Titty Titty Bang Bang* – herättämä huvittuneisuus vaikuttaa merkittävästi niiden saamaan julkiseen huomioon. Käytännön pilat taas ovat toistuneet nettipornosivustojen konsepteissa halki 2000-luvun (ks. Paasonen 2011, 146–149). Tällaisten esimerkkien varassa tarkasteltuna naurun ja pornon suhteet ovatkin sekä pitkät että lujat.

Kieli poskessa

Sekä pikkutuhmissa että härskimmissä eroottisissa kuvissa – piirroksissa, kaiverruksissa ja maalauksissa – penikset ja vaginat ovat seikkailleet, irronneet kehoista ja liidelleet taivaalla useamman vuosisadan ajan. 1900-luvun piirroselokuvissa tämä perinne kohtasi liikkuvan kuvan mahdollisuudet. Penleyn (2004, 317) mukaan nimenomaan ”valtoimenaan kirmaavat penikset” olivat varhaisen piirretyn pornon vakiooteema, huumorin lähde ja naurun kohde. Vuosina 1928–1929 valmistunut, tuotantoyhtiö ”Climax Fablesin” (”Kliimaksisadut”) nimiin laitettu *Buried Treasure* on tiettävästi ensimmäinen pornografiseksi luokiteltu piirroselokuva, jonka maine perustuu osin sen jo pioneeriasemaan. Elokuvan inspiraationa toimi mahdollisesti vuonna 1926 valmistunut Hal Roachin ohjaama samanniminen seikkailukomedia, jossa etsitään Kapteeni Kiddin aarretta. *Buried Treasure* on lajissaan kuuluisa, muttei sinänsä piirretyksi pornoelokuvaksi poikkeuksellinen: se on roisi, yletön, absurdi ja epäilemättä niin sanotun hyvän maun vastainen. Anatomian periaatteet tai sosiaaliset normit eivät rajoita elokuvan henkilöhahmojen puuhia, intiimit ruumiinosat voivat lähteä vaeltelemaan, muuttaa muotoaan, muuttua esineeksi ja selvitä väkivaltaisista kahakoista.

Kuusiminuuttinen *Buried Treasure* esittelee päähenkilönsä Eveready Hartonin, ”Ainavalmis Seisokin” seikkailuja ”haudatussa aarteessa”: päähenkilö Seisokin maata laahaava, mittava penis karkaa tämän ruumiista ja piileksii kiven takana ennen kun suostuu jälleen palaamaan paikalleen. Liikkumista varten penis saa pienet kottikärryt, mutta toimii tarvittaessa myös Seisokin kolmantena jalkana. Seisokin kohtaama kiimainen neitonen houkuttelee miestä flirttailevasti seksiaktiin kanssaan, mutta penetraation estää vaginasta löytyvän herätyskellon ja korkokengän lisäksi penikseen tiukasti tarttuva, lautasen kokoinen satiainen. Satiaisen kovat otteet saavat peniksen ottamaan kivekset alleen ja lähtemään jälleen karkuteille, mutta Seisokin ja peniksen pikainen jälleennäkeminen on lämmin ja suukkoja täynnä. Seisokki työntää peniksensä vahingossa toisen miehen peräaukkoon, eikä pääse tilanteesta helposti pakoon tiukka-anuksisen miehen raahautuessa hänen perässään. Penistä irrotettaessa se venyy ja vääntyy ikävästi, mutta Seisokki saa suoristettua elimensä hakkaamalla sitä kivellä. Seuraavassa kohtauksessa mies on harrastamassa seksiä aasin kanssa, kun Seisokki tulee vaatimaan omaa vuoroaan. Miehet päätyvät miekkailemaan peniksillään ja Seisokki voittaa kisan puremalla epäkohteliaasti toisen miehen terskaa. Aasia takaa

ajava Seisokki loukkaa peniksensä kaktuksen piikkeihin, mutta löytää elokuvan onnelliseksi lopuksi halukkaan lehmän penistään nuolemaan.

Tyylillisesti *Buried Treasures* päähenkilö Ainavalmis Seisokki liikkuu samassa maastossa kuin pornoesiintyjien ja henkilöhahmojen seksiakteihin ja sukuelimiin viittaavat nimet yleisemminkin. Näin oli jo varhaisten pornoelokuvien kohdalla: "Fuckem Right" (eli "Pankaa heitä oikein") -studiolla kuvatun *Strictly Unionin* (*Tiukka ammattijärjestö*, 1919) henkilöihin lukeutuivat Hard Penis ("Kova Penis"), Lotta Crap ("Paljo Paskaa") ja Minnie Womb ("Mini Kohtu"), kun taas elokuvan *Wonders of the Unseen World* (*Näkymättömän maailman ihmeet*, 1927) tuotantotietojen mukaan sen oli "vietellyt A. Prick" ("Yks Kyrpä"), "ohjannut Ima Cunt" ("Oon Mulkku") ja "kuvannut R. U. Hard" ("Ootsä Kova") (Di Lauro ja Rabkin 1976). Nämä esimerkit tukevat osaltaan Penleyn tulkintaa roisin ja rivon huumorin keskeisyydestä varhaisissa pornoelokuviissa. Taiteilijanimet ovat liittyneet pornoesiintyjien haluun pysyä tunnistamattomina, mutta niillä on myös selvä hupailun ulottuvuus. Kaikenlaiset sanahupailut ovat olleet pysyvä osa pornon maisemaa vuosikymmenestä, mediasta ja maasta toiseen. Ne ovat huvittaneet myös muistitietokeruun vastaajia: "Muistaakseni ensi kosketus pornoon tapahtui aika perinteisesti toisella tai kolmannella luokalla kun lehtiroskikseen oli jätetty materiaalia, varmuudella muistan ainakin *Jallun* ja *Kalle*-lehden. Edeltävästä terävästi on piirtynyt mieleeni Kalukukkaro-niminen osio jonka nimi nauratti nuorta poikaa kovasti." (mies s. 1978)

Piirretyt pornoelokuvat pyrkivät naurattamaan, mutta mahdollisesti myös kiihottamaan. Pornon rajamaille sijoittuvia piirroselokuvia on myös voitu esittää Suomessa vapaammin kuin filmille kuvattua, näyteltyä pornoa. Tuhmat piirretyt eivät todennäköisesti vastaa yleistä nykykäsitystä pornosta tai tule helposti edes luokitelluksi lajityyppiin kuuluviksi. Onkin syytä huomioda, että pornon määritelmät vaihtelevat suuresti vuosikymmenestä ja määritelmästä toiseen – ja ovat ylipäätään usein epämääräisiä. Ei siis ole yllättävää, että myös keruuvastaajat pitivät pornon määrittelyä hankalana tehtävänä. Lisäksi porno on lajityyppinä sisäisesti hyvin monimuotoinen, jopa sirpaleinen, ja nykyisin enemmän kuin koskaan. Pornon kulttuurinen asema liittyy keskeisesti sallitun ja kielletyn väliseen rajanvetoon, jossa on pakosti paljonkin roisiudessaan harmaita alueita. Muistitietokeruussa parodinen piirretty porno

mainittiin esimerkkinä menneinä vuosikymmeninä saatavilla olleesta, mutta silti pornoksi mielletystä elokuvakulttuurista.

Sodan jälkeen liikkui kopioina ilmeisesti Saksalaisia piirrettyjä kuvasarjoja. Olipa Vihtori ja Klaarakin touhuissa mukana. (mies, s. 1929)

Pornopiirrettyjä olen nähnyt eniten opiskellessani 1970-luvulla Turussa. Siellä paikallinen elokuvakerho näytteli jossain vaiheessa sarjaa, jossa esitettiin klassisten satuhahmojen salaista seksielämää. Ainakin Lumikki, Tuhkimo, Punahilkka, Pullapoika, Nukkumatti, Pikku Kananen ja muutamat muut klassiset satuhahmot seikkailivat filmeissä. Mm. Lumikki ja kääpiöt harjoittivat ryhmäseksiä, ilkeä äitipuoli runkkaili sitä kristallipallostaan katsellen ja lopulta halkesi, kun manasi paholaisen parittelemaan kanssaan. (mies, s. 1955)

Pornopiirrettyjen kuriton nauru irvailee seksuaalimoraalisille koodeille, mutta vähintään yhtä keskeisesti myös populaarikulttuurin kuvastoille, kuten sarjakuville ja piirrosanimaatioille. Muistelluissa pornopiirretyissä henkilöahmot harrastavat anaaliseksiä sekä ihmisten että eläinten kanssa, lastenkulttuuriin kuuluvat satuhahmot ryhtyvät kimppakivaan, eikä Pullapoikakaan ole säädyttömyyksiltä turvassa. Piirretty formaatti tarjoaa vapauksia sekä ilmaisun että esitysmahdollisuuksien suhteen. Muistitietoaineistossa myös uudemman piirretyn pornon vetovoima liitettiin nimenomaan fantasiaan ja monimuotoisuuteen: ”Piirretyt kuvat antavat enemmän tilaa mielikuvitukselle, kuin näyttelijöiden esittämä porno” (mies).

Piirrettyjen pornokuvien kohdalla minua eivät häiritse jotkin asiat, jotka valokuvissa tai videoissa olisivat inhottavia, koska piirroksiset eivät kuvaa oikeita ihmisiä. ... Piirretyssä pornossa eivät fysiikan lait tule vastaan, joten piirroksissa voi esittää miten kummallisia asioita tahansa. ... Tietysti se mitä kukin pitää "todella kummallisena" vaihtelee hyvin paljon. Minulle esimerkiksi ihmiset tai olennot, jotka eivät ole naisia tai miehiä, ovat täysin normaali aihe. ... Suuret penikset tai rinnat eivät minua kiinnosta, ne ovat lähinnä vain koomisia. (nimim. ”Sukupuoleton lapsi”, mies s. 1986).

Piirretty porno voi naurattaa, mutta yhtä hyvin avata uusia esittämisen ja kuvittelemisen tiloja, joita fysiikan lait tai ruumiisiin koodatut sukupuolinormit eivät rajoita. ”Sukupuolettoman lapsen” muistossa nimittäin nimenomaan normipornon kuvastojen – valtaviin penisten ja rintojen – koomisuus, ei piirrettyjen kuvastojen mielikuvituksellisuus, syö niiden kiihottavuutta.

Naurun ja kiihotuksen suhde onkin askarruttanut lukuisia pornotutkijoita. Siinä missä Kipnis korostaa huonon maun juhlinnan ja mauttomien vitsien perinteen keskeisyyttä pornon historiassa, pornoparodioista kirjoittava elokuvatutkija Nina K. Martin (2006) näkee huumorin ja pornon suhteen huomattavasti kitkaisempänä. Vaikka sekä pornossa että komediassa on kyse fyysisten reaktioiden herättelemisestä – aistimusten rakentamisesta ja laukaisemisesta – on seksin kuvaaminen pornossa Martinin mukaan vakava asia, jota ei voida yhdistää naureskeluun. Siksi koomiset ja aktikohtaukset erotetaan toisistaan elokuvien sisässä selkeästi eri episodeihin ja niissä esitetyt vitsit ovat sekä yksinkertaisia että yksittäisiä. (Martin 2006, 190–192.) Jopa pilkatessaan lajityypin kliseitä porno Martinin (2006, 196) mielestä itse asiassa tukee ja vahvistaa niitä, sillä varsinaisille akteille ei naureta. Susan Sontag (2002, 51) on samoilla linjoilla kirjoittaessaan pornosta lajityyppinä, joka ei kykene itseparodiaan, sillä pornoparodiakin on yhä pornoa. Näiden kirjoittajien mukaan porno siis on lajityyppi, joka ei ylipäätään pysty nauramaan itselleen. Erityisen vakavasti porno suhtautuu Martinin mukaan penikseen, jolle ei ylipäätään saa nauraa. Samalla pornon historia kuitenkin tarjoaa lukuisia tätä argumentteja haastavia esimerkkejä, joita Penley omassa artikkelissaan erittelee.

Sekä Penley, Martin että Sontag tarkastelevat pornoa kertomuselokuvan ja kirjallisuuden kehyksissä, joihin porno monimediaisissa muodoissaan – teksteinä, kuvina ja netissä levitettävänä loputtomina videoklippeinä – ei ongelmitta istu. Erilaiset pornohupailut ovat suosittuja netin kuvagallerioissa: harrastelijoiden ottamissa kuvissa emättimiin ujutetaan kumiankkoja ja muovinukkeja, peräaukkoihin kynttilöitä ja kukkia ja peniksiä somistetaan maalilla ja ruoalla koomisen vaikutelman aikaansaamiseksi. Tällaisia otoksia otetaan ja levitetään hivin vuoksi ja esitellään rinnakkain vakavamman kovan pornon kanssa.

”Internetin etusivuksi” itsensä määrittelevän yhdysvaltalaisen Reddit-sivuston listaamista seksiteemaisista kuvista kaikkien aikojen suosituin on kuvanjakopalvelussa Imgur julkaistu kuvasarja ”Getting Gnaked”, joka alkaa (kuvat sivustolle ladanneen) nuoren naisen, Aellan, konventionaalisenä kameralle riisuutumisenä. Ensimmäisissä kuvissa iloisesti hymyilevän ja katsojaa tervehtivän naisen takana näkyy pöytä, jolla on avattu viinipullo, vibraattori, vodkapullo, energiajuomatölkki sekä pieni puutarhatonttu. Kuvasarjan edetessä ja naisen vaatetuksen vähentyessä huoneeseen alkaa ilmaantua yhä uusia puutarhatonttuja, jotka muodostavat saartoringin naisen ympärille. Sukkasilleen riisuuntunut ja kameralle flirttaava Aella havahtuu tonttujen läsnäoloon ja hänen eleensä muuttuvat liioitelluiksi pelon ja kauhun irvistyksiksi. Tonttuja pakeneva Aella ojentaa epätoivoisesti kättään kameraa kohti apua pyytäen, mutta tontut vetävät – kuva kovalta – hänet jaloista vetäen mukanaan pois huoneesta kohti tuntematonta päämäärää. 1

Kuvasarjan koomisuus perustuu sekä absurdiudelle että katsojan odotushorisontin sekoittamiselle: strip-tease -esitys kehkeytyy puutarhatonttujen joukkoinvaasioksi, eikä kuvasarja pääty ”kaiken näyttämiseen” vaan huoneen tyhjenemiseen. Sarjan viimeisessä kuvassa Disneyn *Lumikki*-elokuvasta tutun Viisaan hahmoinen tonttu hymyilee tietävästi kameralle. Aellan kuvasarja viittaa osaltaan siihen, etteivät porno ja nauru ole välttämättä kaukana toisistaan. Lisäksi se kyseenalaistaa myös julkisessa keskustelussa toistuvaa argumenttia, jonka mukaan nykyporno on entistä raaempaa ja kovempaa. Kyse on pikemminkin siitä, että kaikenlaiset – sekä kovemmat että pehmeämmät, vakavammat ja humoristisemmat, ammattilaisten ja harrastelijoiden tekemät – pornot ovat nykyisin entistä näkyvämpiä ja laajemmin tarjolla nettialustoilla. Pornokuvastojen parissa viihdytään erilaisin tavoin ja siksi lajityyppiä, sen kulutusta ja naurua koskevilla yleistyksillä on rajoituksensa.

Etäisyys ja läheisyys

Lisäsin sitten hieman mausteita soppaan ja katselimme mm. esileikiksi ystävättäreiltäni lainaamaa ranskalaista pornoelokuvaa. ... Huvittavana yksityiskohtana jäi mieleen se, että nainen oli alkunäytöksessä pukeutunut koulutyttöksi univormuineen, ja hän hyvin tyttömäisenä lueskeli läksykirjaa ja söi tikkaria piknik-viltillä auringonpaisteessa. Kun lopulta näyttelijöiden

vaatteet vähenivät, koulutyttöahmolta paljastui keisarinleikkausarpi!
Tämä meitä hiukan hymyilytti vaikka olimme jo melkein täydessä toimessa
sohvalla. Elokuvan katsomista en niin tarkasti muista, mutta sen seikan
myöhemmästä kohdasta samaa elokuvaa, että naisnäyttelijä oli sama,
peruukkien väri vaihtui! (nimim. "Aleksiina", nainen, s. 1970)

"Aleksiina" kirjoittaa keruuvastauksessaan kiihottavan pornoelokuvan katsomisesta
yhdessä kumppaninsa kanssa. Kiihotus limittyi katsomiskokemuksessa
huvittuneisuuteen tikkaria imevän koulutytön paljastuessa synnyttäneeksi naiseksi ja
alhaisten tuotantoarvojen paljastuessa peruukkien kömpelöissä käyttötavoissa.
Huvittuneisuus ja kiihottuneisuus eivät kuitenkaan sulkeneet muistossa toisiaan pois.
Itse asiassa muisto haastaa osaltaan oletuksia naurun ja pornon lähtökohtaisesta
yhteensopimattomuudesta.

Yhdysvaltalaisen kaupallisen elokuvapornon kuvastot ja henkilöhahmot ovat olleet
viimeistään 1980-luvulta lähtien tyylieltyjä, yliviloitettuja ja liioittelevia. Hahmotyypit
ovat kuitenkin olleet pornossa olennaisia koko sen historian ajan. Yhdysvaltalaispornon
tyyppivalikoimaan keskeisesti kuuluvat kotirouvat ilmaantuivat (silloin laittomiin)
pornoelokuvaan 1940-luvulla, samoin kuin kotirouvan ovea kolkutelleet yleismiehet,
maitomiehet, lähetit, haastattelututkijat, laskuja perivät haastemiehet, mittarinlukijat ja
murtovarkaat (Di Lauro ja Rabkin 1976, 92). Kotirouvat, huolto- ja putkimiehet ja
pizzalähetit kuuluvat yhä yhdysvaltalaisen nykypornon perusvalikoimaan.

Tyyllittely tuottaa esittämänsä ympärille eräänlaisia lainausmerkkejä: pornon teini on
"teini" ja kotirouva "kotirouva". Niinpä "teinitytöt" pukeutuvat pikkuruisiin mekkoihin ja
valkoisiin polvisukkiin, asettelevat hiuksensa saporille tikkaria imeskellen, ja
"sekatyömiehet" esittelevät lihaksikkaita, raavaassa työssä likaantuneita ja haalareihin
puettuja varsiaan pyyhkien rehvakkaasti hikeä otsaltaan – vaikka teinitytön vatsaa
saattaakin koristaa keisarinleikkausarpi ja työmiehen lihakset voivat olla peräisin
punttisalilta. Pornon tyyllitellyt henkilöhahmot asetelmat ja kohtaukset, konventioihin
nojaaminen ja niillä leikkiminen luovat keinotekoisuuden tuntua, sillä toistuvat tyytit ja
asetelmat ikään kuin viittaavat omaan sopimuksenvaraisuuteensa. Pornon yleinen
liioittelevuus tavoissa esittää halua, himoa, seksuaalista kiihotusta, nautintoa ja
tyydytystä sekä sukupuolen, iän tai "rodun" kaltaisia sosiaalisia eroja voidaankin

yhdistää itseparodian mahdollisuuteen. José B. Capino (2006, 214–215) kirjoittaa aasialaisuuden kuvastoihin pornossa liittyvästä ylettömyydestä ja absurdiudesta. Hänen mukaansa pornoelokuvien aasialaishahmoja esitetään itsetietoisesti ja ylivirittyneesti: tuloksena on camp-henkisiä, ”aasialaisen dragin” kuvia.

Pornon liioittelevuutta voi yleisemminkin pohtia camp-käsitteen kautta. Sontag määritteli vuoden 1964 esseessään ”Notes on ’Camp’” (”Huomioita ’Campista’”) tietyksi herkkyydeksi sekä luonnottomuuden, keinotekoisuuden ja liioittelun rakastamiseksi. Etymologisesti camp juontuu ranskan ilmaisusta *se camper*, joka tarkoittaa liioiteltua, yletöntä poseeraamista. Camp piirtää lainausmerkkejä kohteensa ympärille ollen samalla sekä ironista, etäistä että rakastavaa. Se perustuu nautintoon ja campin kohteiden herättämään iloon. (Sontag 1999.) Pornoon kohdistuva camp-asetus voi tarkoittaa monenlaista näkökulmaa – niin edellisten vuosikymmenten pornon keräilyä kuin retrotyyliä (kuten 1970-luvun viiksien ja kainalokarvojen tai 1980-luvun pöyheiden permanenttien) tunnistamista tai eri vuosikymmeninä suurieleisesti näyteltyjen ”viattomuuden”, ”yllätyksen”, ”järkytyksen” ja ”himon” liioitelluista esityksistä saatavaa nautintoa. Camp-linssien läpi katsottuna porno alleviivaa omaa keinotekoisuuttaan, kliseisyyttään ja kaavamaisuuttaan. Samalla pornocamp arvostaa ja rakastaa sitä, mikä on merkitty halvaksi, keinotekoisesti ja liioittelevaksi.

Sontagin listaamien camp-kohteiden sekalaiseen kaanoniin kuuluvat muun muassa himotta nähdyt pornoelokuvat – varmaankin siksi, että himo näyttäisi kumoavan camp-asetteen edellyttämän etäisyyden ja kiskaisevan katsojan liian lähelle. Sontagille camp on kiintymyksen muoto, joka asettaa kohteensa etäisyyden päähän ja kehystää sen samalla lainausmerkeillä. Niinpä pornocamp eivät ole järkyttävää tai kiihottavaa vaan ”järkyttävää” ja ”kiihottavaa”. Camp-katse ei ole vain herkkä kulttuurituotteiden sävyille vaan myös tietoinen, valittavissa oleva, tyyliin ja estetiikkaan keskittyvä tulkintataktiikka, joka rajaa kohteensa tietyllä tapaa. Katsoja naureskella camp-pornolle ja sen mukana, mutta kuvien lihallisesta, iholle tunkevasta voimasta ei ole paljoakaan jäljellä. Esimerkiksi elokuvien tuotanto-olosuhteita, -etiikkaa tai sukupuolinormeja koskevat pohdinnat eivät camp-kehystykseen hankauksetta istu. Siinä missä pornoelokuvien sukupuolen ja rodun hierarkioita pohtivat kriitikot tuntuvat helposti sivuuttavan elokuvien itsetietoisesta liioittelevuudesta ja tyyllittelystä määritellesään ne seksistisiksi ja rasistisiksi, camp-henkiset tulkitsijat sivuuttavat yhtä sujuvasti elokuvien

toistamat hierarkiat, stereotyypit ja valta-asetelmat (ks. Paasonen 2015, 43–47, 78). Kumpikin tulkintatapa on osittainen ja valikoiva.

Filosofi Slavoj Žižekin (1998, 26) mielestä suorasukaista seksiaktia ei voi yhdistää vetoavaan kertomukseen. Ekstaattisten seksiaktien esittäminen on mahdotonta siitä syystä, että niissä on aina katsojan ulkopuoliselle, ”asialliselle” katseelle jotain peruuttamattoman huvittavaa ja liiallista. Tämän näkemyksen voi yhdistää siihen, että porno pystyy ainoastaan näyttämään mitä ihmiset tekevät, muttei tavoita sitä, mitä he tuntevat, haistavat ja maistavat tai mikä heitä ylipäättään liikuttaa. Esiintyjien tyylytellyt ja liioittelevat eleet liittyvät haluun välittää fyysisiä tunteuksia. Esitetyt aktit, esiintyjien ilmeet, eleet ja äännähdykset voivat kaikki olla tunnistettavia ja koskettaa katsojia (ja tällainen kosketus on olennaista pornon kokemiselle pornona), mutta katsoja on silti viime kädessä toimintaa ulkopuolelta katseleva ulkopuolinen tarkkailija. Keholliset tunteukset ja aistimukset eivät myöskään suinkaan aina välity kuvan ja äänen kautta, etenkin kun lajityyppi hyödyntää säännöllisesti tyylyteltyjä esityskonventioita (ks. Paasonen 2015, 33–54). Itse asiassa pornokuvastojen tyylyttely ja liioittelu voivat rakentaa etäisyyttä kiihottavan läheisyyden sijaan. Filosofi Henri Bergson (1994, 29, 51) näki nimenomaan ihmisen mekanisoinnin – eleiden keinotekoisien, konemaisen toiston – keskeisenä naurun lähteenä. Pornossa esiintyvien ruumiiden toistuvan mekaaniset, lajityyppikonventioihin sidotut liikkeet voidaankin nähdä herättelevän huvitusta ja lieventävällä samalla kuvien valtaa koskettaa katsojaa.

Pornon kaavamaisuus ja ennalta arvattavuus on osaltaan tukenut sen alhaista kulttuurista asemaa – pornohan tapaa olla kulttuuristen hierarkioiden pahnan pohjimmainen. Siinä missä erotiikalla nähdään olevan taiteellista arvoa, porno on leimallisesti massa- ja roskakulttuuria, joka on määrittynyt pikemminkin taiteellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen arvon puutteen kautta. Pornon kulutuksen ja masturbaation intiimi yhteys vahvistaa sekin osaltaan lajityypin asemaa niin sanottuna runkkukamana, jota kutsutaan usein yksinkertaisesti kuonaksi, roskaksi tai saastaksi (vrt. Kalha 2007). Žižek (1998, 25) määrittelee pornossa esitetyt halun ja nautinnon ilmaisut ”idioottimaisen koomisiksi” ulkopuolisen asialliselle katseelle. Tämä havainto voidaan yhdistää paitsi kulttuurisiin arvostelmiin, myös seksuaalisesti suorasukaisten kuvastojen mahdollisesti herättämään vaivaantuneisuuteen. Žižek kuitenkin tarttuu

sinänsä olennaiseen kysymykseen pornoon liittyvästä ruumiillisten tuntemusten ja halujen esittämisen perustavanlaatuisesta vaikeudesta.

Mutta mikä oikeastaan tekee pornon katsojasta ulkopuolisen tai asiallisen? Ovatko kaikki pornon lukijat, katsojat, kuuntelijat ja kommentoijat lähtökohtaisesti ulkopuolisia, vai onko kyse enemmänkin tavoista suhtautua ja suhteutua katsomaansa, tulla sen koskettamaksi tai suojautua sen voimalta koskettaa itseään? Tällöinhän olisi kyse lähinnä ulkopuolisuudesta valittuna, asiallisen etäisenä esteettisenä tulkinta-asemana sekä ylipäättään tavoista asennoitua pornoon. Siinä missä nautinnon ja kiihotuksen suureellisen ylettömät ilmaukset, tyylytellyt ja tyyppiteltyt vakiohahmot ja ennalta arvattavat asetelmat kiinnittävät huomiota itseensä, kutsuvat pornoa analysoivan kriittistä huomiota ja rakentavat katsojan ja katsotun välistä etäisyyttä, pornon katsominen kiihottumismielessä edellyttää heittäytymistä kuvien ja äänten armoille. Tällöin ylettömyys, liioittelu ja tyyppittely eivät välttämättä kiinnitä huomiota itseensä, vaan ne voivat pikemminkin tukea ja edesauttaa kuvien voimaa. Katsojalle ikään kuin tarjotaan valmis pääsy toiminnan keskipisteeseen ilman turhia selittelyjä tai taustoituksia – Annette Kuhnin (1994, 45) sanoin ”voidaan siirtyä suoraan asiaan”.

Pornon ja sen katsojien väliset suhteet ovat muuttuvia: tavat katsoa kuvia, tarttua niihin ja tulla niiden tarttumaksi vaihtelevat eri kohtaamisissa. Samat kuvat voidaan kokea eri hetkinä eri tavoin samalla kun on varmaa, että eri ihmisten tavat hahmottaa niitä poikkeavat toinen toisistaan. Katsojat asettautuvat alttiiksi kuville ja ottavat etäisyyttä niihin, mutta tulevat myös kuvien yllättämiksi. Pornon nimeäminen lähtökohtaisen koomiseksi, absurdiksi tai campiksi on yksi keino keskeyttää tämä kokemuksen jatkuva liike, ylläpitää etäisyyttä, pitää kuvia kädenmitan päässä ja kenties jopa kiertää niiden valta koskettaa itseään.

Tirskuntaa

Edellä lainatuissa muistitietoaineistoissa nauru liittyi pornokuvastoille naureskelemiseen, niiden huvittavuuteen tai humoristisuuteen. Keruuvastauksissa nauru mainittiin kuitenkin vähintään yhtä olennaisesti pornosta keskustelemisen ja toisten ihmisten pornokäytölle nauramisen yhteydessä. Samoin kuin Hämähäkki-

aineistossa yleisemminkin, vastaajat muistelevat pornon kohtaamiseen, piilotteluun, käyttöön ja siitä keskustelemiseen liittyviä tilanteita huomattavasti useammin kuin kyseisen pornon tarkempia sisältöjä (Kyrölä ja Paasonen 2015). Pornosta oli useimmiten keskusteltu kaverien kesken, kun taas perhepiirissä aihe koettiin vaikeaksi ja vaivaannuttavaksi.

Olen keskustellut pornosta useastikin joidenkin nettituttujen ja parin ystävänkin kanssa internetissä. Pääasiassa keskustelut ovat olleet ihmettelyä pornon kummallisuuksista, naureskelua koomiselle pornolle tai puintia siitä, minkälaisesta materiaalista kukin pitää. En ole puhunut pornosta perheenjäsenteni kanssa. ("Sukupuoleton lapsi", mies, s. 1986)

Ystävien kanssa pornosta on keskusteltu paljon. Alussa keskustelu on ollut ehkä vaivaantunutta ja sitä on pyritty purkamaan esimerkiksi huumorin keinoin. Vakava suhtautuminen pornoon on alkanut vasta 20 ikävuoden jälkeen, jolloin aiheesta on voitu puhua jotenkin analysoidenkin. Silti nykyäänkin mainitsemisen arvoiset pornokeskustelut sisältävät paljon huumoria, joka ehkä kertoo siitä, että aihe ei lopulta olekaan niin helppo kuin voisi kuvitella. (mies, s. 1975)

Seurustelin ensirakkauteni kanssa muutaman vuoden, ja yhdelle kaveriporukan pojista, lääkäriopiskelijalle, naureskeltiin selän takana tämän 'saksalaisten taide-elokuvien' -kokoelmalle. Vähitellen minulle valkeni, että tällä nuorella miehellä on vaikuttava pornoleffakirjasto, jolle kaikki hieman hymähtelivät – mutta olen aika varma, että tämä 'kunnollisten poikaystäviemme' lauma olisi mieluusti tutustunut kokoelmaan.

Olen nähnyt erään ystävättärenkin ostavan esim. rajusti ylipainoisten seksiä, tai vaikka 'kääpiöseksiä' sisältäviä leffoja. Sitten he menevät kotiin nauramaan näille friikkielokuville. Itse en näe siinä mitään järkeä, ellei sitä osteta kiihotukseksi. (nainen s. 1970)

Vastaajat yhdistävät naureskelun ensisijaisesti pornon kummallisempina, oudompina tai friikimpinä nähtyihin muotoihin, joita katsotaan enemmän huvitusta tai kiihotusta hakien. Toisaalta myös innokas pornokulutus voi herättää muissa huvittuneisuutta. Nämä naurun muodot kytkeytyvät etäisyyden ottamiseen suhteessa sekä pornon omituisuuksiin että sen kulutukseen: naureskelija saattaa korostaa, ettei itse moisista kiihotu vaan säilyttää asiallisen etäisyytensä. Tällainen etäännytyks muistuttaa Bergsonin (1994) näkemyksiä naurusta toisille nauramisena, jonka kautta rakennetaan yhteisöllisyyttä toisten poissulkemisen kautta ja jossa nauraja itse asettautuu etäisyyden päähän. Sekä pornon omituisuuksille että muiden ihmisten pornokulutukselle naureskeleminen voidaankin yhdistää huumoritutkimuksen yleistasoiisiin teorioihin, joissa nauru liittyy ylemmyyteen suhteessa naurun kohteeseen sekä toisaalta toimii mahdollisesti nolostuttavia tai tukalia tilanteita helpottavana varaventtiilinä (Meyer 2000). Sekä tirsunkunta että pilkkaava nauru auttavat ikään kuin pitämään pornoa käden mitan päässä ja estävät sitä pääsemästä liiaksi iholle. Edellisessä lainauksessa vastaaja erottaa selvästi ”friikkipornolle” naureskelun seksuaaliseen kiihotukseen liittyvästä pornokulutuksesta: nauru ja kiihotus esitetään siis toinen toisensa pois sulkeviksi. Toisaalta muistitietoaineisto myös viittaa naureskelun monimuotoisuuteen. Ikä on tässä suhteessa selvästi merkittävä tekijä.

Pornolle naureskelu ja siihen kohdistuva utelias kiinnostus nivoutuvat tiiviisti yhteen erityisesti lapsuus- ja nuoruusmuistoissa. Sekä tytöt että pojat ovat etsineet ja löytäneet aikuisten – usein vanhempiensa tai muiden sukulaistensa – pornokätköjä, joiden tutkiskeleminen on ollut sekä kiehtovaa että hämmentävää. Nämä muistelut liittyvät olennaisesti pornon ”kielletyn hedelmän tuoksuun” eli sen asemaan salailtavana aineistona, joka ei oletettavasti kestä päivänvaloa.

Myöhemmin kyläilin toisen serkkuni luona, ja vanhempien ollessa poissa, hän esitteli naureskellen isänsä pornovideokokoelmaa. Elokuvia oli vain pari, ja ne olivat kirjahyllyssä rahakokoelman takana. Kumpaankaan ei ollut lapsilla asiaa koskea, joten totta kai vanhempien poissa ollessa juuri se kaappi ratsattiin tarkasti. (nainen s. 1973)

Isän pornolehtiäkin tuli lapsena löydettyä piilosta ja naureskeltiin niille siskon kanssa. Pornon katsomisen aloitin 14-vuotiaana ja se oli selvää, että

netistä sitä katsotaan. Kavereiden kanssa tuli katsottua yhdessä tyttöporukalla pornoa 15-vuotiaana ja sen avulla tutustuttua uusiin pornonettisivustoihin. Ketään ei kuitenkaan pakotettu katsomaan mitään, että jos toinen sano suoraan ettei halua katsoa esim. lesbopornoa niin kukaan ei nauranu tai pakottanu kattomaan. (nainen, s. 1994)

Lapsuusmuistoissa pornon kiinnostavuus ei siis välttämättä liity varsinaisen sisällön kiihottavuuteen, vaan nimenomaan siihen, että sen katselu on lapsilta kiellettyä. (Kyrölä ja Paasonen 2015.) Itse asiassa pornon sisällöt ovat saattaneet olla niitä selaavien lasten mielestä hämmentäviä ja vastenmielisiäkin. Kielto kuitenkin lisää kokemuksen intensiteettiä – pornon kiinnostavuutta, kiehtovuutta ja joskus myös sen kiihottavuutta. Piilottelu, salailu ja kielto onkin yhdistetty paitsi pornon vetovoimaan, myös lajityypin kulttuurisen aseman määrittelyyn sinä, mikä vaatii säätelyä, sensuuria ja paheksuntaa (ks. Kendrick 1997; Kuhn 1994). Muistitietovastauksissa utelias, kiinnostunut nauru on säestänyt lasten ja nuorten yhteisiä löytöretkiä pornon maailmaan. Kuten edellinen lainaus osoittaa, nauru voi kuitenkin toimia myös sosiaalisen kontrollin muotona, jonka avulla ystäväpiireissä voidaan tuottaa yhdenmukaista käytöstä ja painostaa ihmisiä toimimaan vasten tahtoaan. Sosiaalisen kontrollin teema toistuu myös seuraavassa muistelussa:

Opiskeluaikana olin kylässä yhden pojan luona, jolla oli Milo Mañaran sarjakuvia, markiisi de Saden kirjoittamia kirjoja ja vielä muitakin pornokirjoja. Muut juttelivat niitä näitä ja aloin silmäillä Milo Mañaran Click!-sarjakuvaa. Kuin sumun läpi kuulin joitain kommentteja, että 'Eihän se enää kuulekaan mitään'. Muut vieraat olivat naureskelleet uppoutumiselleni sarjakuvaan. Ilmeisesti sen lukeminen seurassa ei ollut sopivaa, ja haluttomasti panin kirjan takaisin hyllyyn. Minua harmitti ja ajattelin, että muut ovat ilonpilaajia. (nainen s. 1975)

Naurussa voi olla kyse niin läheisyydestä kuin etäisyydestäkin. Ihmiset nauravat eri asioille – vitseille, käytännön piloille, viittauksille ja vihjauksille, tahattomille sattumuksille, liioitteleville camp-hetkille tai yksinkertaisesti naurettaviksi kokemilleen asioille. Ihmiset nauravat ironisesti, lämpimästi, pilkatun, halveksuen, hervottomasti, tarttuvasti, häpeillen, riemastuneesti ja kauhunsekaisesti. Niinpä naurua ei voi –

yleisesti tai pornon yhteydessä – tyhjentää mihinkään yhteen yleiseen selitysmalliin, teoriaan tai kehykseen. Huvittuminen voi haitata tai olla haittaamatta pornosta kiihottumista, mutta on selvää, että huvittamisen pyrkimys on ollut olennainen osa pornon maisemaa jo sen varhaisvaiheista lähtien.

Ruumiiden, niiden aukkojen ja nesteiden yksityiskohtaisessa kuvauksessaan porno ikään kuin pyllistää konventionaalisille hyvän maun normeille. Sama pätee pornossa viljeltyyn huumoriin, jota voi yleisesti kuvailla roisiksi ja rivoksi. Lajityypin historia on täynnä esimerkkejä huumorin keskeisyydestä ja monimuotoisuudesta: käytännön pilat, absurdit juonenkäänteet, liioittelu, elokuvien ja esiintyjien leikkisä nimeäminen tai valtavirran elokuvista tuotettujen parodioiden määrä viittaavat kaikki huumorin ja pornon huomattavan monisyiseen ja pitkäaikaiseen yhteiselo.

Edellä käsittelemäni pornon humoristisuutta, koomisuutta ja camp-henkisyyttä koskevat tulkinnat ovat usein ristiriitaisia. Tämä johtuu siitä, että keskustelijat tapaavat nähdä pornosta nimenomaan ne puolet ja aineistot, joita kohti heidän esioletuksensa, kysymyksensä ja näkökulmavalintansa heitä ohjaavat. Campia tutkivat löytävät pornosta runsaasti liioittelun ja keinotekoisuuden hetkiä samalla kun komedian ja pornon yhteyksien pohtijoilla on vaikeuksia löytää lajityyppien onnistuneita yhdistelmiä (jo siksi, etteivät pornon naurukohtaukset ja ilottelut tapaa mahtua annettuihin, kertomuselokuvasta juonnettuihin ennakkomääritelmiin). Porno tarjoaa sinällään mahdollisuuksia mitä erilaisempiin tulkintoihin, muttei tarjoa niille yksiselitteistä todistusaineistoa. Itse asiassa nykyisin saatavilla olevan pornon massiivinen määrä ja loputon moninaisuus tekee lajityyppiä koskevista yleistyksistä hyvinkin hankalia. Oikeastaan mikä tahansa pornoa koskeva tulkinta voidaan todentaa esimerkkien avulla, jotka eivät kuitenkaan kerro paljoakaan lajityypin koko kirjosta. Siksi ei ole kovinkaan kiinnostavaa kysyä yleistasolla, voidaanko pornossa nauraa tai ovatko porno ja huumori yhdistettävissä. Paljon olennaisempaa on se, millä tavoin nauru pornossa toimii ja mihin kaikkeen sen kärki osuu.

Pornolle naureskelemalla voidaan rakentaa etäisyyttä suhteessa omituisina, vastenmielisinä, hämmentävinä tai jollain tapaa häpeällisinä nähtyihin seksuaalisiin makuihin ja mieltymyksiin, pornon tekijöihin, kuluttajiin tai koko lajityyppiin. Pornossa voidaan tunnistaa huvittavia, ylettömiä camp-piirteitä, kömpelyyksiä ja

epäjohdonmukaisuuksia. Edelleen porno roisi ruumisestetiikka voidaan tietoisesti yhdistää fyysiseen huumoriin, jonka pyrkimyksenä on sekä kiihottaa että naurattaa katsojia. Kuten Martin korostaa, koomiset ja aktikohtaukset kuitenkin erotetaan pornoelokuviissa useimmiten selvästi toisistaan, jottei nauru häiritسی kiihotusta tai kiihotus naurua: molemmat voivat olla läsnä, mutteivät välttämättä samoissa kohtauksissa tai otoksissa. Seksuaalinen kiihotus näyttääkin olevan verrattain vakava asia. Siinä missä muiden ihmisten pornoon kohdistuva kiinnostus ja seksuaalinen kiihotus voi huvittaa, ei omalle kiihotukselle tai seksuaalisille mieltymyksille hevin naureskella. Naurun tuoma etäisyys häiritsee tunneintensiteetin rakentumista, luo itsetietoisuutta ja haittaa pornokuvien valtaan heittäytymistä. Vaikka nauru kehystää pornosta puhumista ja sen parissa viihtymistä, kiihotus sinänsä on harvemmin naurun paikka.

Viitteet

1 Kiitos tästä esimerkistä Emily van der Nagelille.

Kirjallisuus

Bahtin, Mihail. 1984/1965. *Rabelais and his world*. Trans. Hélène Iswolsky. Bloomington, Indiana University Press.

Bergson, Henri. 1994/1900. *Nauru: Tutkimuksia komiikan merkityksestä*. Suom. Sanna Isto ja Marko Pasanen. Helsinki, Loki-kirjat.

Capino, José B. 2006. Asian college girls and oriental men with bamboo poles: Reading Asian pornography. Teoksessa Peter Lehman (toim.), *Pornography: Film and culture*. New Brunswick, Rutgers University Press, 206–119.

Di Lauro, Al & Rabkin, Gerard 1976. *Dirty movies: An illustrated history of the stag film 1915–1970*. New York, Chelsea House.

Kalha, Harri 2007. Pornografia halun ja torjunnan kulttuurissa. Teoksessa Harri Kalha (toim.), *Pornoakatemia!* Turku, Eetos, 11–76.

Kontula, Osmo 2008. *Halu & intohimo: tietoa suomalaisesta seksistä*. Helsinki: Otava.

Kendrick, Walter 1997. *The Secret museum: Pornography in modern culture*. Berkeley, University of California Press.

- Kuhn, Annette 1994/1985. *The power of the image: Essays on representation and sexuality*. London, Routledge.
- Kyrölä, Katariina & Paasonen, Susanna 2015. Glimmers of the forbidden fruit: Reminiscing pornography, conceptualizing the archive. *International Journal of Cultural Studies*. Published online before print April 23, 2015, doi: 10.1177/1367877915580625.
- Lampinen, Petra, Engvist Eero & Hahtola, Pinja 2015. *Tupa ryskyi, parret paukkui: Suomen kansan rivot runot*. Helsinki, WSOY.
- Lehman, Peter 1996. Twin Cheeks, Twin Peeks, and Twin Freaks. Porn's transgressive Remake Humor. Teoksessa Bonnie Braendlin & Hans Braendlin (toim.), *Authority and Transgression in Literature and Film*. Tallahassee, University of Florida Press, 45–54.
- Martin, Nina K. 2006. Never laugh at a man with his pants down: The affective dynamics of comedy and porn. Teoksessa Peter Lehman (toim.), *Pornography: Film and Culture*. New Brunswick, Rutgers University Press, 189–205.
- McKee, Alan, Albury, Katherine & Lumby, Catharine 2008. *The Porn Report*. Melbourne, Melbourne University Press.
- Meyer, John C. 2000. Humor as a double-edged sword: Four functions of humor in communication. *Communication Theory* 10(3), 310–331.
- Mudge, Bardford K. 2000. *The whore's story: Women, pornography and the British novel, 1684–1830*. Oxford, Oxford University Press.
- Paasio, Marja 2004. *Pilvihin on piian nännit: Suomen kansan seksiperinnettä*. Helsinki, Otava.
- Paasonen, Susanna 2011. *Carnal resonance: Affect and online pornography*. Cambridge, MIT Press.
- Paasonen, Susanna 2015. *Pornosta*. Turku, Eetos.
- Paasonen, Susanna, Kyrölä, Katariina, Nikunen, Kaarina ja Saarenmaa, Laura 2015. "We hid porn magazines in the woods:" Memory-work and pornography consumption in Finland. *Sexualities*. Published online before print, February 22, 2015, doi:10.1177/1363460714550911.
- Penley, Constance 2004. Crackers and whackers: The white trashing of porn. Teoksessa Linda Williams (toim.), *Porn studies*. Durham, Duke University Press, 309–331
- Sontag, Susan 1999. Notes on "Camp" (1964). Teoksessa Fabio Cleto (toim.), *Camp: Queer aesthetics and the performing subject – A reader*. Michigan, The University of Michigan Press, 53–65.
- Sontag, Susan 2002. *Styles of radical will*. New York, Picador.

Waddington, Raymond B. 2004. *Aretino's satire: Sexuality, satire and self-projection in Sixteenth-century literature and art*. Toronto, University of Toronto Press.

Žižek, Slavoj 1998. From sublime to ridicule, or, sexual act in cinema. *Lähikuva* 4/1998, 19–35.